

ذهنی دهر آلسدن هر زمان آغلار
واردم که باغ آغلار ، باغبان آغلار
سنبلر پریشان ، کلر قان آغلار
شیدا بلبل ترک ایدم بو باغی .

بویله شعرلرک کندیلرینه مخصوص مئی مقاملری ده واردر . عبار ،
شلوارلر کینمش بر تورک کنجینک آغزندن ایشیدلسه ایشته اووقت بو شعرک
نه قدر صمیمی اولدوغی آکلاشیلیر .

ینه بر استیلا ایچنده یز . هانی ، فریاد ایدن شاعرلر ؟ هانی ، ملتک
یارالرینک درینلگنی ایگله یز شعرلر ؟

عزت علوی

قیصری ، ۵ . مارت ۳۲۹

هامش — نامه بوقیل مئی منظومه لر ، معنالی تورکیلر گوندردنلر اولورسه
چوق تشکرلر ایدرم .

ع . ع .

تاریخ و آثار عتیقه

تورک مدنییتی تاریخی

- ۲ -

أفندیلر ،

آلمان مشاهیر علماسندن « هوغو وینکلر » « Hugo Winkler » آسیای
غربینک ازمینه قدیمه سی حقنده تألیف ایتمش اولدینی غایت قیمتدار اثرنده دییورکه :
« کلدانیه تاریخنه عاند آلدن ایتمش اولدیغیز ک قدیم وثائق السنه سامیه یه منسوب
اولیان و صومه ر — آقادر نامنی طاشیان بر لهجه ده یازلمشدر : ایشته بابل و کلدانیه
مدنییتی تأسیس ایتمش اولان و خط میخی یی ایجاد ایلهمش بولنان صومه ر — آقادر
قومندن یالکزر شولسان بر اثر و خاطرله اولارق قالمشدر ؛ فقط بولسان اوقومک
اهمیتی ارانه ایچون اک بلیغ ، اک قیمتدار برشاهددر . کره ارضده نفس واحد
طرفندن استعمال ایدلمه دیکی ، بابل و کلدانیه نک مرور دهورله متعدد و مختلف

اقوام ایچون بر ساحت جولان تشکیل ایدرک بالاخره شو اقوامی قعر عدمه سوق ایتدیکی و حتی اقوام سامیه بیلر آرتق فرات و دجله وادیلرند روللرینی اوینایه رق بترمش اولدقلری و کلدانیه ایله بابلستانک، صره ایله فارسیلرک، ماکیدونیالرک و پارتلارک ید تسلطنه کچمش اولدینی زمانده، یعنی خرسیتیانلغک ظهورینه قدر بولسان بابلستان و کلدانیه ده لسان دینی و مقدس عدایدیلروردی. بناء علیه ازمنه قدیمه ده بولسان آسیای غربیده همان لاتین لساننک آوروپاده ایفا ایتمش اولدینی وظیفه یی ایفا ایله مشدر، یعنی لسانک اصل صاحبیری محو و نابود اولدقدن صوکر لسان بر حیات قالارق ۲۰۰۰ سنه لک بر مدت ایچون دین، علم و فن لسانی اولمشدر. یالکز شو فرقله که صومه ر - آقاد لساننک طول حیاتی لاتین لساننکیندن هیچ اولمزسه ایکی کره اوزوندرا!

عجبا شو لسانک اصل صاحبیری تخمیناً و تقریباً اولسون تعیین ایدیلر مز می؟ ایشته شو سؤال ده جوابی ینه عینی عالمک آغزندن ایشتمک البته که موافق در. مشارالیه دیورکه: «دنیا ناک الک اسکی مدنی لسانی اولان صومه ر - آقاد لساننه عائد الیه ایتمش اولدیغمز معلومات و وثایق شو لسانک ماهیت و خواصی حقنده بر فکر ایدنمک ایچون کفایت ایدرک درجه ده در؛ ایشته شو معلومات و وثاقدن تبارز ایدن بر حقیقت بارزه کندیسنک Agglutinant اولسنی درکه السنه سامیه یمه تماماً یابانچی و یالکز تورک اقوامی لساننه مخصوص بر خصلت در!»

Agglutinant کله سنک افاده ایتدیکی معنایه کلنجه شمس الدین سامی بک کبی صلاحیتی غیر قابل انکار اولان بر دهایی لایموتک بیساتی بوراده ذکر ایتمکله اکتفا ایدرز؛ مشارالیه دیورکه: «معلومدرکه لسانیون عندنده کره ارضک اوزرند سوبله نیلن لسانلر اوج نوعه منقسم اولوب بری السنه هجائییه، بری السنه ترکیبیه، بری ده السنه تصریفیه نوعیدر السنه ترکیبیه ده ینه حدث و شخص و زمانی افاده ایدن لفظلر آری ايسه ده بونلر آرتق مستقل برر کله حالندن چیقوب مرکب بر حالده قولانیلورلر. آنجق محل ترکیبیری معلوم اولوب بوسبوتون خلط وقوع بونماز. مثلاً السنه ترکیبیه دن اولان لسانمزدده کیتمشدم دینلیدیکی وقت «کیت» حدثه، «مش» و «اید» زمانه و «ام» شخص

متکلمه دلالت ایدیور . بودرت لفظ ترکیب اولمش ایسه ده محل ترکیبلی
ظاهر اولوب هیج بر خلط و امتزاج وقوع بولمه مشدر ؛ السنه « تصریفه » ده
ایسه کلمه نك شخص ، حدث و زمان بیان ایدن جزئلی بیتنه او قدر مزج
و خلط وقوع بولمشدر که ترکیب اصلا بللی اولامیوب تصریف صورتی آمشدر ؛
مثلا السنه تصریفه دن اولان عربیده « نصر » دن « ينصر » و « ناصر »
و « استنصر » کبی کله لر چیقار که بونلرک وجه و محل ترکیبلی آیرمق و یا آیریلان
جزئلردن آیری آیری معنی چیقارمق ممکن اوله ماز .

دیمک که أفندیلر ، کره ارضده اک اول تأسس ایتیش اولان و بوتون ازمنه
قدیمه مدیتلرینک باباسی و والدسی اولان سومهر - آقاد مدیتنک و خط میخی
ایجادینک شرفی حقنی هر کس دن زیاده اقوام تورانیه ادعا ایدم بیلیر ؛ ذاتاً مهد
بشریت و مدیت اولان آسیای غربی هیج بر زمان اقوام تورانیه حضورندن
خالی قالمه مشدر ؛ کورونیور که دور قدیمک اک هجرا زمانلرنده بیله تورانیلرک
مهد اصلیمی اولان توران بحر سفید و سیاه حوضه لری ایله مناسبات دایمده
بولمق و قیچاق و قافقاسیه طریق ایله آسیای صغریه دوغرو قافله مهاجرین
کوندرمکن خالی قالمه مشدر .

و فی الحقیقه ده قبل المیلاد ۲۰۰۰ سنه اقوام تورانیه نك ایزنی بز آسیای
غربینک تابحر سفید سواحلنده کوریور و شیمدیکی سوریه یی بونلرک جولانکاهی
اولارق بولیورز . آلمان علماسنک قسم اعظمی ایلک اول میلاد عیسی دن ۲۰۰۰
سنه مقدم شمال جهتلرندن کله رک آناتولینک شمال غربی طرفده ظهور ایدن
مشهور « هیتیت » قومنک تورانی اولدیغنه حکم ویرمشلردر ؛ شو تورانیلر
میلاددن ۱۵۰۰ سنه اول ایوم سوریه نامنی طاشیان قطعه ده اولدجه مهم و قوی
بر حکومت تشکیل ایله دیلر . شویله که مصر لیلر ایله بیله مجاهده و مبارزه یه
کیرشیور و حتی رامسهس - سیزوستریس کبی نامدار و فاتح بر مصر ایمپرا -
طورینی عقد معاهده یه و هیتیتلری بر حکومت متسدنه و مستقله اولارق
طانیه یه اجبار ایدیورلر ؛ بونلرک مرکز حکومت و مدیتلری - اهادانه
(حلب) و (قارغامیش) ایدی ؛ هر نه قدر هیتیت تاریخ و مدیتنه طاند الیم

ایدیلن و نائق و معلومات الیوم غیر کافی ایسه ده قونیه دن باشلایه رق حلبه، و طوروس
طاغلرینه قدر آناتولینک جهات مختلفه سنده اجرا ایدیلن حفریات و تحریات
اقوام تورانیه نك، تاریخك قدیم زمانلرندن بری آناتولی ده یرلشمش اولدیقلرینی
و بوراده اولدجه مترقی برمدنیت تأسیس ایله مش بولندیقلرینی اثبات ایدیور؛
هیتیلر حقنده دها زیاده معلومات آلق ایسته ییلر احمد رفیق بکک تاریخ
عمومیسنه، آلمان علماسندن له پولد مه سه رشعیدك (هیتیلر) نام اثرینه مراجعت
ایتسونلر؛ معارف ناظر اسبقی صبحی پاشا مرحومك ده هیتیلر حقنده آوروپا
علماسنك دقتی جلب ایده جك قدر مهم برائر تألیف ایتمش اولدیغنی ایشتك؛
فقط مع التأسف الله ایده مدك .

هیتیلر آسیای غربینك اقصای حدودنده ظهور ایتدکری اثناده اقوام
تورانیه اصل وطنلری اولان آسیای وسطی و شمالیده ده عرض موجودیت
ایدیورلر؛ فی الحقیقه چین مورخلرینك روایتنه بناءً میلاد عیسی دن ۲۲ عصر
اول چین سلاله سندن «شانغ» چینی تورانیلرک مهاجمتندن مدافعه ایچون
چینلرک «هون» نامی ایله تسمیه ایتدکری قومه قارشى عسکر سوق ایتک
مجبوریتنده بولمشدر؛ ایشه اوزماندن باشلایه رق تا عثمانلورک اون بشنجی اون
آلتنجی عصرلرده آوروپای وسطایه دوغرو یورودکری وقته قدر، یعنی تخمیناً
اوچ بیک سکز یوز سنه لك بر مدت اثناسنده تاتارستان و آلتای طاغلری ایله
قارپات، بالقان طاغلری و بحر سفید سواحلی آراسنده کی مسافه اقوام تورانیه نك
جولانکاهنی تشکیل ایده جکدر . صانکه آره صیره شو عمان بی پایان
تلاطم ایدرک بعضاً شرق دن غربیه و بعضاً غرب دن شرقه دوغرو مدوجذرلر
اجرا ایده جکدر . تورانیلرک سیلاب جوشانی کاه آسیا طاغلرینی، صحرالرینی،
اووالرینی آشارق آوروپای غربیه و کاهی ده اوگنه چیقان بر سدی ییقماق
اقتدارندن محروم اولارق ینه کیری یه دوغرو چویرمک مجبوریتنده قالا جکدر .
توران عماننك شومدوجذرلری درکه هرودوته سینلر افسانه سنی، فردوسی یه ده
شاهنامه موضوعنی الهام و تلقین ایله مشدر؛ شرقده «هیونغ - نو» لر، هونلر،
«توکیو» لر، تورکلر چینی راحتسز و بعضاً استیلا ایدرک بالاخره سد چینی

یایمه به مجبور ایتدکلی و یا جوج - ماجوج افسانه لرینک غیله بشریتده تگون ایتمه سنه سبب اولدقلری کبی « آفتسلیت » یعنی آق هونلرک ده ایرانی ییزار ایدمک دارالری بوسفور اوزرینه کوبرو صالمه به و بورادن بر میلیونلق اوردولریله طونه و دینییه پر طریق ایله اقوام تورانیه نك مهاجمات آقینتیلرینه نهایت ویرمک ایچون تاغرب جهتدن آرقه لرینی چویرمک خیال خامه سوق ایله مشدر. سیت حکمدارینک دارا طرفدن کوندرلمش و کندیسنه تسلیم تکلیفی ایتمش اولان سفیره ویرمش اولدینی جواب معلومدر. تسلیم یرینه بر قوش ، بر بالی و براوق ویرمش و بونکله : « ای دارا ! قوش اولوب هواده اوچسه ک ، بالی اولوب دکزلره کیزله نسه کینه سیتلرک او قندن قورتوله مزسک ! » دیمک ایسته مشدر. دارا بوتون او عظمت وحشمتی ایله عودت ایله مه به مجبور قالمشدر.

کورینیورکه تاریختک انفاذ نظر ایدمه مدیکی بر دوردده بیله تورانیلر اصل وطنلری اولان شیمدیکی مغولستاندن اوچ قول اوزرینه اوچ طرفه دوغرو یاییلمشدر. بر قول جنوبه ، تبت طاغلرینه دوغرو ، دیگر قول شرقه - ژاپونیا و قورایه و اوچنچی قول غربه - تورکستان ، آسیای غربی و آوروپایه دوغرو کیتمشدر. بونلرک متفرق زمانلرده وطن اصلیلرینی ترک ایدرکن اولدجه تأس و تگون ایتمش اولان بر مدنیته مالک اولدقلری حقنده کی علمای غربیونک افکار و رایلرینی کچن مصاحبه مزده نقل ایتدک . فقط بوندن صوکرآ آرتق شرق و جنوب جهته کیتمش اولانلری ترک ایدمکچز. اونلردن صرف نظر ایلیه جکز. اونلرک مقدرات تاریخیه لری ایله اشتغال ایتیه جکز. ذاتاً ایتک امکافی ده یوقدر. زیرا اونلره عائد معلوماتز یک آزددر، مفقود دینیله جک قدر غیر کافی در. بز بالخاصه شرقه دوغرو کلش اولان اقوام تورانیه دن بحث ایدمکچز. بونلر حقنده کی معلوماتز ده زیاده، ده واسع اولمقدن ماعدا ، بونلرک قسم اعظمی - یوزده سکسان دینیله جک قدری - عینی مدنیته ، عینی دینه و عینی ساحه تاریخیه منسوبدرلر. خریستیان مجارلر، فنیوالر، به شه لرلرک بر قسمی ، بودایرست مغوللر، مانچولر استتاً ایدلدیکی حالده غرب اقوام تورانیه سنک کافه سی مدنیته اسلامییه حوضه سنده داخلدرلر .

فقط بونلرك مقدرات تاريخه لرینی تعقیب ایتمه دن اول ایوم کیملردن عبارت اولدقلری ، نرده بولندقلری حقنده کی معلوماتی نظردن کچیرمک فائده دن خالی اولماز . و بوکا مبادرت ایدرکن بزینه شمس الدین سامی بکک اقوام تورانیه حقنده مشابته و قرابت لسانیه اوزرینه ترتیب ایتمش اولدینی تصنیفی غایت معقول اولارق قبول ایده جکز . مشارالیه قاموس الاعلامده اقوام تورکیه یی بش زمره آراسنده تصنیف ایله مشدر :

یاقوت	اسکی اویغور	تورك زمردسی
اویغور	چغتای	
قیرغیز	ترکان	
نوغای (تاتار)	عثمانلی	

بدیهی درکه مشارالیهک تورك زمردسی صیره سنده قفقاسیه و آذربایجان تورکجه سنی ادخال ایتمه مسنک سبی ، صرف آنلری آروجه ذکر ایتمه یی زاید کورمه سندن ایلری کلشدر . زیرا السنه تورکیه آراسنده عثمانلی جهیه الک زیاده قریب و مشابه اولان قفقاسیه و آذربایجان تورکجه سنی در .

تونغوز	تونغو زمردسی
مانجو	
لاموت	
مغول	مغول زمردسی
قالموق ، تورقوت	
بوریات	

فینلانده لسانلری (سونومی قارلی ، چود ، قره وین ، استونیان ، وود)	فینوا زمردسی
لاپونیالسانی	
برم لسانلری (زیریان ، برمیان ، ووتیاق)	
وولغا لسانلری (موردوین ، چرمیس)	
اوغر لسانلری (بحار ، ووغول ، اوستیاق)	

یوداق	} ساموید زمهره سی
یکیمی	
تاوگی	
اوستیاق	
قوماسین	

شو اقوامدن عثمانلی لر، آذربایجانلی لر، مانچولرک بر قسمی، مغول لر، مجارلر استثنایلدیکی حالده متباقینسک کافه سی بوکونکی روسیه نك دائرة جغرافیه سنده سا کندرلر .

یا قوتلر — سیریانک اقصای شرقده : لنا، خانا قانا، ایندی قیریتیه و یانه وادیلری آراسنده تخمیناً اوج یوزبیک قدر غایت اینی تجار و ذکی نفوسدن عبارتدر. رسماً خرسیتیان دیننه مربوط ایسه لرده، اسکی تکرری و بر بلرینی محافظه ایله مشغولدر؛ قونوشدیقلری تورکجه، اک صاف تورکجه در .

اویغورلر — خصوصی بر تورک شعبه سی تشکیل ایتمزلر . شمس الدین سامی بکک اویغورلری بر شعبه شکلنده اقوام تورکیه صیرمه سنه قویمه سی، صرف برسوه تفهم نتیجه سیدر. اویغورلره علی العموم — مدنی — اوتوراق تورکلر دینیر؛ اویغورلرک یرینه، اوز بکاری وضع ایده لم : ایکی بچق میلیون قدر نفوسدن عبارت اوز بکلرک قسم اعظمی بوکون بخارا، خیوا، فرغانه و افغانستانک تورکستان حصه سنده سا کندرلر .

قرغیزلر — چین تحت اداره سنده بولان آلتایده، تورغای و اورنبورغ، آقاولین و اورال ایالتلرنده و کاشغر جوارنده، و تیان — شان اتکلرنده سا کندرلر . نفوسجه بر قاج میلیونه بالغ اولیورلر . غرب جهته و روسیه تحت اداره سنده بولنانلرک کافه سی اسلام درلر . قازاقلرده — عینی شعبه ولسانه منسوبدرلر .

تاتارلر — بو کله تورکجه دکدر، چینجه در . چینلر خوان — خه نهرینک اوتیکی طرفنده ساکن اقوام تورانیه نك کافه سنه شو نامی وریوردیلر . بوندن باشقه « تار — تار »، « تا — دزه » ده تسخیه ایدیورلردی . ایشته

شو نام چینجه دن اوروپا و دیگر السنه یه و اورادنده بزم لسانمزه کچمشدر. ایوم بالخاصه تاتار کله سی ایله تسمیه ایدیلنر مواقع آتیه ده ساکندرلر: (۱) سبیریانک جهت غربیسنده ساکن باراین، تارلیق، ارتیش، تیومهن و دیگر قبیله لر: بونلرک کافه سی اسلام و بالخاصه تجارتله اشتغال ایدرلر. (۲) آلتای ده ساکن نله اوت، آق قالموق و سائر؛ بونلرک قسم اعظمی شامانی، بر قسمی ده اسلام و خرسیتیاندرلر. (۳) داغستانده ساکن قومقلر، قفقاسیه نک جهت شمالیسنده کی قبادیلر و قارا جایلیر (۴) قوما، تهرک اوزرنده، قریمده و پولونیا ده داغنیق برحاله یاشایان نوغایلر: بونلرک کافه سی اسلامدرلر. (۵) حاجی طرخان ولایتده ساکن اهالی. (۶) قازان، ریازان، تامبوف، قاستراما، ایالتلرنده و قاسیموفده ساکن اولانلر: مجموع یکونی اوچ میلیون تجاوز ایدر. تورکمنلر — بر بچق میلیون قدر اولوب روسیه ده و ایران ایله افغانستانده ساکندرلر. روسیه دن خارج اولانلرک عددی اوتوز بیکه و ارامیور.

روسیه ده کی تورکمنلر قبائل آتیه دن عبارتدر: (۱) ماورای خزر ایالتنده کائن مرو، آخال و ادیلرنده کی تهکلر. (۲) بونلرک قومشولری دها جنوبه و ایران حدودینه طوغرو ساکن یوموتلر: بونلردن بر قسمی ده خراسانده و خیواده اوطوریورلر. (۴) آلی — ام دریانک افغانستان جهتده کی سواحلنده. (۳) ارسری — خیوا ایله بلخ آراسنده ام دریا بویجه. (۵) چودارلر — قارا قورومک شمال غربی طرفده، اوست — اورت جهتلرنده.

تونغوزلر — ایکی قسمه آریلیور: شمالی و یاخود سیریا تونغوزلری: بونلر کوجه به حالنده بوتون شرقی سیریا یه یگیسی نهرندن قاجا تقایه قدریا یلشلردر. جنوبی و یاخود مانچوریا تونغوزلری که بو کونکی مانچوریا اهالیسندن عبارت اولارق اوتوراق حیات کچریورلر. شمالی تونغوزلر — شامانی و خرسیتیانلغه قارشی پک خشین بر مبارزه ابراز ایتکده درلر. جنوبی مانچولر ایسه بودا پرست درلر. لاموتلر — عددآ پک آزددرلر: یاقوت ایالتنده شرقی آسیانک منتهای شمالنده ساکندرلر. رسماً خرسیتیان عد ایدیلیورلر. لاکن حقیقتده اسکی شامانیزمده بردوامدرلر.

مغوللر - شيمديكى مغولستانده ساكن درلر . قسماً شامانى ، قسماً بودا دىنى تعقيب ايله يورلر .

قالموقلر - وياخود تورك اوتلر: دون نهري ، حاجى طرخان واستاوراپول ايلتلرنده ساكن درلر .

بورياتلر - بايقال ، ايرقوت جوارنده ساكن درلر . ياريم ميليونه بالغ درلر . لامانى ، شامانى ، اورتودوقس دىنلى اراسنده منقسم درلر .

قوماسين - وياخود « قومانى » : بيزانس مورخلى بونلرى « اوزمن » « مجارلر » « قون » وروسلر - بولووتس ديه تسميه ايله مشلردر . اونجى عصرده قوما نهري طريق ايله آوروپايه كلش اولديقلرندن شو نامله تسميه ايدلشلردر . اليوم مجارستانده ساكن درلر ومدت مديده خريستيانلى قبولدن استكاف ايتديلر ايسه ده بالاخره پاپانك امرى ايله جبراً خريستيان ايدلديلر .

لوپارى - اسوچ و نوروج ده وروسيه نك آرقانزل ايلتنده ساكن درلر ، پروتستان مذهبده بولنيورلر ؛ فقط كندى لسانلى وعادات قديمه لىنى محافظه ايله مشلردر .

قارلى - قورملىلر - بر بچق مليوندن زياده درلر ، فينلانديانك جهت شرقيه سنده اولديقلرندن فنلانديانك شو قسمى آنلك نامى ايله تسميه ايدلشدر ؛ فينلانديان باشقه ، پترسبورغ ، قورا ، ياراسلاو ، اوله نىق و آرقانزل ، سمولسكى ، ولاديمرسكى ، قالوزسكى و وولوگودسكى ايلتلرنده ساكن درلر . بونلر ده لسانلى وعادتلرلى محافظه ايله مشلردر .

سامويدلر - بونلر كندىلرينه « فازاو » ديرلر . روسلر باشقه برقيله نك نامى اولان « سامه نه دتام » كلمه سنى سوء تفهم نتيجه سى اوله رق بوقومه ويرمشلر . در . آرقانزل ايلتلك اقصى شمال و شرقده . كذا « دون » نهري ايله يگىسى و قاتانا قه نه رلرينك باش طرفلرنده ساكن درلر . بونلر غايت مبتدى بر حالده ياشايورلر . يازين دكزه دوغرو ، قيشين اورمانلر ايچنه چكىلير و صرف آو ايله كچينرلر . خريستيانلغه يالكز رسماً مربوط درلر . حقيقت حالده شامانيزمه پك صادق قالمشدر .

اوستیاقلر — بونلر کندیلرینه مانس دیرلر . اسکی روس ال یازیلرنده اوغور دییه تسمیه ایدلمشدر . الیوم توبولسقی وتومسقی ایالتلرنده ساکندرلر . رسماً خرستیان ایسه لرده حقیقته شامانی آیین واعتقاداتی پرورده ایدیورلر . بونلرده پک بدوی برحاله درلر .

پرمیانلر — کندیلرینه قومو — مورت یعنی قاما نهری ساکنی دیرلر . بونلر خرستیان و روسلاشمشدر . فقط فینوا لسانه پک مشابه اولان لهجه لرینی محافظه ایله مشلدر .

موردوالر — وولغا نه رینک شرق و غرب جهتلرنده ، سیمبر ، ساراتوف ، سامارا ، پنزا ، تامبوف ، نیژنی نووگورود ، قازان ، اوقا ، اورنبورغ ولایتلرنده ساکندرلر . جنکیزک استیلاسی زماننده بونلر بورلرده متوطن و زراعتله مشغول مدنی بر قوم ایدی . بونلر اوچ قسسه آیرلمشدر : (۱) اکثریتی تشکیل ایدن « موقشان » لرکه پنزا و سیمبر ایالتلرنده ، « یرزیا » لرکه نیژنی و ماورای وولغاده ، « قاراتاییلی » لرکه آز بر مقدارده اولارق سیمبر و قازان ایالتلرنده ساکندرلر . قسم اعظمی اسلامدرلر .

ووتیاقلر — عدداً درت یوزبیکه قدر اولوب ویا تقه ، قازان و سامارا و پریم ایالتلرنده ساکندرلر . بر قسمی جبراً خرستیان ایدلمشدر . روسیه ده اعلان مشروطیتدن صوکره آلائی آلائی اسلامیه چویرلدیلر . فقط کرک خرستیان و کرک مسلمان بونلر اسکی عادت و آیینلرینی ولسان ملیلرینی ده محافظه ایله مشلدر . وودلر و یاخود جودلر — بوکون پک آز بر مقدارده یالکز پترسبورغ ایالتنده قالمشدرلر . خرستیاندلر ، فقط لسانلرینی محافظه ایله مشلدر .

ووغوللر — الیوم پک آز بر مقدارده پریم و توبول ایالتلرنده ساکندرلر . مه شهرلر — ریازان ، تامبوف ، اوقا و پریم ولایتلرنده ساکندرلر . قسم اعظمی اسلامدرلر . لسانلرینی حفظ ایله مشلدر .

باشقیرد — بر بچق میلیونه قدر اولوب اورال ، قاما ، توبول نه رلرینک بونجه طرفینده و اوقا ، اورنبورغ ، سامارا ، پریم ایالتلرنده ساکندرلر . جمله سی اسلامدرلر ؛ لساناً تورک زمره سنه منسوبدرلر .

زیریانلر — به چورا، و بجه غذا نهرلری اوزرنده وولوغودسقى و آرقانزهل
ایالتلرنده ساکندرلر . خرسیتیان ایسه لرده عادات قدیمه و لسانلرینی محافظه
ایله مشلردر؛ کندیلرینه « قامی — یورت » دییورلر .
چرمیسالر — و یاتقه ، بریم ، قزان ، سیمبرسکی ، اورنبورغ ولایتلرنده -
ساکن قسماً شامانی ، قسماً اسلام ، قسماً خرسیتیاندرلر . فقط لسان و عادات
ملیه لرینی محافظه ایله مشلردر .

استونیانلر — بحر بالطق سواحلمده و پترسبورغ ایالتی جنوبنده ساکندرلر .
جرمانلر بونلری تمثیل ایتک ایسته مشلر و خرسیتیان دینی آرارنده نشر
ایتمشلسده الیوم لسانلرینی و عادات ملیه لرینی محافظه ایله مشلردر . یاریم میلیون
قدر نفوسه مالک اولارق مدنیتهجه اولدجه ترقی ایله مشلردر .

آذربایجان ، قفقاسیه و عثمانلی تورکلری ایله فینوآلر ، مجارلر و مانچولرک
هرکسجه موقع ، مقام و مقدارلری طائش اولدیغدن حقلرنده فضله معلومات
ویرمه یه لزوم کوروله دی .

تعداد ایدیلن شو اقوامدن ماعدا تورانیلرک متفرق قوللری اوتیه بری یه
صوقوله رق باشقه لری ایچنده کورونمز اولمشلردر ؛ ناملری بیله خریطه جهانده
ذکر ایدلیور . مثلاً بوکون بیله آلتش بیک نفوسدن عبارت اولان قاشقانی
نامنده بر ایل فارسستانک ایچ کوبکی اولان اصفهانله شیراز آراسه صقیله رق
قالمشلردر . بونهر کوجه به ونیم مستقل برحاله یاشایورلر ، موجودیتلرینی ایرانک
کچیرمکده اولدینی صوک سنه لر بحرانی ائناسنده ابرازایله دیلر . الیوم کرک ایرانده
و کرک افغانستانله هندوستان مسلمانلری آراسنده صنوف حاکمه و منوره نک
قسم اعظمی تورک عرقه منسوبدر . هندوستانده متداول رسمی اردو لسانی
تورک لساننک فارسی و هندو لسانی ایله امتزاجندن حصولپذیر اولمشدر .

ایشته کورییورسکز ، افندیلر : تورانیلر تعیینی غیر قابل اولان زمانلرده
دکل ، یالکز اسلامیتدن و حتی خرسیتیانلغک ظهورندن برچوق عصرلر مقدم
بیله اصل وطنلری اولان آسیای وسطی یایلارندن شماله ، شرقه ، غربه و جنوبه
دوغرو یورویه رک الیوم بالطق دگزى و قاربات طاغلری ایله هند عمانی و صاری

دگيز آراسنده كى عظيم ساحده اقوام سائر آراسنده بعضاً حال اقليته و بعضاً اكثرى تشكىل ايدەرك ياشامقده درلر. بونلر بولنديقلرى اقليم، آب و هوا، وضعت جغرافيه اعتباريله نه قدر متفرق ايسه كنديلرينكده منسوب بولنديقلرى اديان، اصول و درجه مدنيت او قدر متفرق در. آرالرنده قيوالر كې اوج اعلاى مدنيتسه وارمش اولانلر بولنديغى كې تونغوز و بوريات كې الان حال بدويته آوله ياشامقده بولانلرده واردر. دىنجه فرق و تفاوت عىنى درجه در. عادى اشيا پرستلكن Anthropomorphisme دن باشلايه رق شامانى، بودا و خرستيان كې آزچوق تميز ايتمش اولان دينلرده منسوب اولانلرى واردر. قسم اعظمك، يعنى يوزده سكسانك دين اسلامه مباھى اولديغى علاوه و ذكره بيله احتياج كورميورم.

فقط يوقايدەده اقوام تورانيه حقنده معلومات ويرركن بر چوق كره تكرار ايتمش اولديغمز اوزره بونلر- مدنيتك اصول معيشت و اينچنده بولنديقلرى محيط اعتباريله نه قدر متفرق و مختلف اولورلرسه اولسونلر- آرالرنده بر نقطه مشتركه واردر كه اوده لسان و عادات مليه لرينه صادق قالمقدر! بوكون بر فينوا ايله برسونه دوا آراسنده قيافت و مدنيتجه اصلا فرق يوقدر؛ مع مافيه فينوا كندى لسانى ايله قونوشمقله مفتخر در. كذا بر مجار ايله بر آلمان آراسنده هيچ برفرق اولمديغى حالده مجار لسانى ايله افتخار ايدر. وايشته اقوام تورانيه برنجى مصاحبه مزده عرض ايتمش اولديغمز فضله محويت و محيطه قابلق نقيصه لرينه رغماً كندى قوميتلرينى صرف شواسانه و عادات مليه يه صادق قالمق سايه سنده محافظه ايدە بيلمشلر در. فى الحقيقه توران السنه مختلفه سى آراسندهده عىنى فرق موجود در. بوكون استانبولك شيوه ظريفى ايله و ياخود قازان و باكو لهجه لرينك ار ككلگى، متاتى ايله بر تونغوزك ككلمكده اولديغى قاباء، قالين لسان مبتدى آراسنده زمين و آسمان قدر فرق واردر. مع مافيه اساس اعتبارى ايله بونلر يك ديكرلرينك عىنى اولوب عىنى روحدن، عىنى قلدن نبعان ايدىيورلر. ايشته بز بوندن صوكره

بوقدر متفرق شکل و لون آلمش اولان شوروج و قلبك ادوار تاريخيه ده ابراز
ایتمش اولدینی تجلیاتی مطالعه ایده جکر .

اصغر آغایف

هامش — اقوام تورانیه حقنده دهها زیاده مفصل معلومات آلتی ایسته یئر آئیده کی
منابعه مراجعت ایله سونلر : روس لساننده : سبیریا تاریخی — مؤلفی فیشر، سبیریا یه تاریخی
بر نظر — مؤلفی ساوونساف ، آلمانجه — مغول تاریخیه عائد معلومات : مؤلفی « یالاس »
وامبه رینک « تورک عالی » و « ره قلو » نك جغرافیه سی .
آ . ۱ .

قوجه نشانچی

جلال زاده قوجه نشانچی مصطفی بك

علم و قلم اربابندن سیاست و حکمت اداره یه واقف بر ذات اولوب
« طوسیة » لیدر . تحصیل ابتدائیسینی وطنی علمانندن ، عالیسینی استانبول فضلاندن
اکمال ایده رک دولت خدمتته کیروب حائز اولدینی فضیلتی و خطوط اسلامیه دن
خط دیوانی ده کی مهارتی مسلککنده ترقیسنه بادی اولدی . ینه بو سائقه ایله
یاووز سلطان سلیم خان زماننده دیوان همایون کتبه سی عدادینه کیردی . دور
قانونیده (مصر) ه مأمور اولان وزیر اعظم (ابراهیم) باشانك تقدیر و حمایه سنه
مظهر اوله رق وزیر مشارالیه ك تذکره جیلگی وظیفه سیله (مصر) ه کیتدی .
بورادن عودتی تاریخی اولان (۹۳۱) ده (رئیس الکتاب — خارجیه ناظری)
تعیین اولوندی . (۹۴۱) تاریخنده (بغداد) فتحنده بولونوب نشانچی (سیدی)
بکک و ناتی اوزرینه (نشانچیلق) توجیه اولونه رق (۲۴) سنه بووظیفه مهمه
ایله اشتغال ایله دی ؛ بو خدمت دولایسیله دولك مهام امورینك حسن صورته
تسویه و تمشیقی خصوصنده يك بویوك لیاقت و رؤیتی کورولدی . (۹۶۴) ده
تقاعدلگی اختیار ایده رک اون سنه (متفرقه باشلیق) له امرار حیات ایتدی ،
و قانونی سلطان سلیمان خانك اسفارندن اولان (سکتوار) سفرنده ده بولونه رق